

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De affectibus lætitiæ, & spei. Capvt XXI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

atque oculos esse conuersos. Video vos non solum de vestro, ac reipublica, verum etiam, si id depulsum sit, de meo periculo esse sollicitos. Est mihi iucunda in malis, & grata in dolore, vestra erga me voluntas. Sed eam per Deos immortales quæso deponite, atque obliuiscitis salutis meæ, de vobis, ac de liberis vestris cogitate. Mihi quidem si hæc conditio consularis data est, vt omnes acerbitates, omnes dolores, cruciatuque perfererem: feram non solum fortiter, sed etiam libenter, dummodo meis laboribus, vobis, P. R. dignitas, salusque pariat. Ego sum ille Consul P. C. cui non forum, in quo omnis æquitas continetur: non campus, consularibus auspicijs consecratus: non curia, tummum auxilium omnium gentium: non domus, commune perfugium, non lectus, ad quietem datus, &c.

Hæc intimos sensus, voluntatesque deuinciunt, vbi scilicet nostra causa, sollicitum, & ærumnosum virum grauem videmus, qui omnia sua pericula negligit, vt nostris rebus prouideat.

Hoc idem ipsum eloquentissimè tractat D. Chrysostomus, vbi suum in Constantinopolitanos studium, amorem, & charitatem intemam declarans ait, se omnium nomina cordi, & visceribus impressa gerere, eorum perpetuo meminisse, de vniuersorum salute sollicitum, quo fit, vt dum de aliorum commodis noctes, diesque cogitat, sui penè obliuiscatur. Item.

*D. Chry-
in orat.
anteq. iret
in exilium.
Adulatorii
affectus vi-
tan i.*

Υμεις εμοι πατρες, πως υμεις δυναμαι
επιλαβεισθαι; υμεις εμοι ζωη, υμεις εμοι ευ-
δοκίμης. εαν υμεις προκοιητε ευδοκίμης.
υστε εμοι ζωη, πλεον εμ ημετερω καται δη-
σαυω. Εγω μοριακίς υπερ υμεις σφραγησας
ετοιμασθαι, η ουδεμιαν χαριν παρεχω αλλα
η εφελην αποδιδωμι, &c.

*Georgii
Corcyrensis
ad Xanthum
Episcopi.*

Quam alieni sunt isti affectus, ab illa Georgij Corcyrorum Episcopi foeda adulatione, qui vt Imperatoris Emanuelis Ducæ benevolentiam caperet, ita eum alloquitur.

Eodem die, quo ab oculis meis discessisti, Domine Imperator, discessit etiam a me modica illa corporis valetudo, quam fueram adeptus: Fortasse enim, quemadmodum audi-mus de Apostolis Dei præconibus factum, quod sola ipsorum ymbra, infirmorum ægri-tudines curabat, ita etiam de mea corporis in-firma valetudine, ego possem in Christo glo-riari, quod tua ymbra, Imperatoris scilicet mei

à Deo custodiri, mea membra quamprimum firmat, & corroborat, & quasi cadauer quod-dam corpus meum in vitam reuocatus, & quasi paralyticus alter ego exulto, idque non semel, aut iterum mihi euenit, sed etiam ter-tio: Vt hinc aperte cõiiciam, quod gratia que-dam diuina, corpus tuum (potentissime Do-mine)consequatur, quod etiam de Elisæo, du-plici videlicet Eliæ, quia duplicem spiritum habebat Eliæ, in sacris habetur literis, quod viuificum illud Elisæi corpus, cadaueri cui-dam cum accessisset, illud in vitam quam-primum reuocauit. Quid igitur ego animo voluam? aut quid dicam, nisi quod magna sul-tus spe, quam habeo de recuperanda salute, sequor te, Imperator, quocunq; ieris: Hæc oratio tam Græcula, nunquam altos, & gene-rosos animos pelliciet ad amorem, quin potius auersionem, & stomachum ingenerabit, mal-lem dixisset cum Poeta.

*To sine, va misero mihi, lilia nigra viden-
tur.* Caphu-
ni.

*Nec sapunt fontes, & aculeum vina bibenti:
At tu si venias, & candida lilia fient,
Et sapient fontes, & dulcia vina bibentur.*
quod fufius postea dixit Olympius.

*Te sine, va misero mihi, lilia nigra viden-
tur.*

*Pallentesque rose, nec dulce rubens hyacin-
thus.*

*Nullos nec myrtus, nec laurus spiras odo-
res.*

*At tu si venias, & candida lilia fient,
Purpureaque rose, tum dulce rubens hyacin-
thus.*

*Tum mihi cum myrrho, laurus spirabit odo-
res.*

De affectibus lætitiæ, & spei.

CAPVT XXI.

Vicini sunt amor, voluptatis, & lætitiæ. Amor, læti affectus. Amor enim circa bonum, tam iam & ipso futurum, quam præsens versatur. Spes, lo- quomodo la futuri ratione definitur: Lætitia, motus est differens, animi, ex iudicio præsentis tam boni. Nihil autem atinet, an ipsum sit verum, an opinio- ne duntaxat deformatum, neque enim minus afficit rerum iucundarum imago, quas sibi quis certissime tenere persuadet, quam si iam præsentis forent.

Talis erat Argiui illius lætitiæ, qui cum exiit,

eximios sibi concedos audire videretur, gestiebat gaudio.

In vacuo solus sessor, planiforq; teatro.

Non est autem difficile, ex iis, quæ de amore dicta sunt, excitande lætitiæ modum, rationemque colligere. Nam vbi res quapiam vehementer adamata, in vsum, potestatemque nostram deuenit, tum influit lætitia, motus quidem ille calidus, & plerunque vehemens, vt quo pulsantur viscera, cor dilatur, existit

Lætitiæ vis.

rifus, exultatio, hilaritas, & gesticulatio. At si moderatior fuerit, vocatur hilaritas, quæ mentem serenat, sanguinem purgat, vultum grato, florentique colore perfundit. Vbi ex lætitiæ motu tantisper resedit animus, sedatior, iam factus, oriri solet delectatio, & voluptas, quæ est voluntatis in bono suavissime conquiescentis, tranquillitas. Is est lætitiæ, & voluptatis cursus. Sed cum varia sint voluptatum genera, varij quoque eorum concitandorum modi exoriri solent. Aliæ sunt viles, corporeæ, momentaneæ, sapius etiam turpes, & fœdæ. Aliæ nobiles, delicatæ, diuturnæ, ad summum puræ, & cœlestes. Qui sensibus omnia metiuntur, non secus ac spongia aquam per suos meatus trahunt, atque illorum anima, sanguini, & carnibus immersa, per quinque dumtaxat sensus, quasi per tot poros, & fistulas voluptates elicit.

Delectatio & voluptas.

Duplex voluptas.

Hi sunt visus, auditus, gustus, odoratus, tactus. Infima omnium est, quæ ad sensum tactus pertinet delectatio, plane bruta, & terrestris, paulo honestior, quæ ad gustum, sed nihilominus contempta. Leuis est in odoratu, qui sensus in homine hebetissimus est, nec tamen est odor suavis gratus, quam teter fœtidus est, & molestus. Aures, quæ ad aerem pertinent, aliquid habent pulchrius, oculi, qui ad igneam illam naturam, & æthereæ proximam accedunt, cæteris longè præstant sensibus. Et tactus quidem, ac gustus voluptate defatigatis sensibus cito extinguuntur, multumque molestiæ, & grauitatis, vt Nilus luti secum trahunt. Cæteri sensus, diutius suam hauriunt voluptatem, habet tamè admixtam ymbra aliquam vanitatis. Diuturniores sunt phantasiæ voluptates, quam sensuum, quæ enim de diuitijs, honoribus, & gloria, insedit felicitatis opinio, tenacius inhæret, sed inani bono decipit.

Voluptates sensuum quales.

Ludicriæ. Vires l. 3. de anima.

Voluptates sensuum quales. Ludicriæ. Vires l. 3. de anima.

Voluptates sensuum omnium.

Liquidiore sunt inferiores, quæ vocantur animi delectationes, excelsissima omnium, & purissima, quæ ad mentem, mentisque

& voluptatis præcipuum munus, contemplationem, & amorem Dei referuntur: habent enim cum æternis illis, quæ nos beatos efficiunt, perpetuum quoddam commercium. *Dulcis hora, breuis mora.*

Norunt, qui sunt experti, quique supra reulas humanas instar aquilarum euecti, ad illius aureæ tranquillitatis sacrarium, & lucidissimam omnipotentis Dei caliginem deuenerunt.

Hæc igitur, cum tam varijs inter se discriminijs, voluptatum genera sint distincta, & vnusquisque suum bonum, sui ingenij, indolis, ac cupiditatis modulo soleat metiri. Difficile est, pari ratione in omnibus, sensum excitare voluptatis. Si quis orator, cum Pandoræ pixide bonorum omnium genere refertissima, conscenderet in suggestum, & ambitioso purpuras, auaro aureorum missilia, Helloni epulas, & vina, voluptuario denique, amores, & delicias largiretur: Is non modo apud plebeios homines, sed apud ipsos chlamydatos, & purpuratos, Orpheo, vel ipso etiam Mercurio eloquentior haberetur, nullusque ad excitandos lætitiæ motus, aptior foret, aut fœlicior, sed

Nobis non licet esse tam differis.

Quis erit igitur lætigi in eloquentia vsus, Lætitiæ v. nemo suadebit oratori, vt ad exhilarandos suos in re auditores musicam canat, aut pulcherrimos oratione, colores spectandos proponat, aut etiam antiquorum more, bellaria, & tragemata spargat in populum, hæc ad theatralium actionum delinimenta pertinent. In oratoria facultate, alijs rationibus captatur iucunditas. Delectant, vt dixi, philologi auditores suos exquisitis argumentis, nouis, ingeniosis, doctis, inuitatis, vtilibus oratione culta, molli, facunda, vernanti, picta, variè figurata. Hæc enim fermè sunt, quibus aurium excitantur delicia. In ciuilibus orationibus occurrunt, malorum fugæ, bonorum fructus, commodorum accessio, ludi, pompæ, triumphus, celebritates, è quibus, & eiusdem generis rebus, lætitiæ motus excitari, fœcundarique solent. Est autem illud vltimum, vbi rerum aduersarum prosperis successibus deterfa est fuligo, ad lætitiæ augendam, superiorum laborum refricare memoriam, & cum præsentium bonorum fructibus, & voluptate comparare. Hoc præstitit Marcus Tullius, in oratione ad Quirites post reditum, vbi sui exiliij memoria, sibi reditus fructum iucundior

Cic. post reditum ad Quirit.

rem redditum esse declarat. Et si (inquit) homini nihil magis oprandum, quam prospera, aequabilis, perpetuaque fortuna, secundo vita, sine vlla offensione cursu: Tamen si mihi tranquilla, & placata omnia fuissent: incredibili quadam, & pene diuina, qua nunc vestro beneficio fruor, laetitia voluptate caruissem.

Deinde enumerat ea, quae laetitiam vulgo in vita ciuili creare possunt, liberos, affines, fortunas, amicitias, consuetudines, vicinitates, clientelas, ludos, dies festos, dignitates, locum, ordinem, patriae charitatem, speciem provinciarum, celebritatem oppidorum, formam regionum, agros, fruges, & caetera, quorum voluptatem, carendo, se magis, quam fruendo, intellexisse dicit.

Cicer. 4. in Catil.

At secunda Caesilinaria triumphat, & exultat, ut ait ipse, haec oratio.

Tandem aliquando, Quirites, L. Catilinam furentem audacia, scelus anhelantem, pestem patriae nefarie molientem, vobis, atque huic urbi ferrum, flammamque minitantem, ex urbe, vel eiecimus, vel emisimus, vel ipsum egredientem urbe profecti sumus. Abijt, excessit, euasit, erupit, nulla iam pernicies a monstro illo, atque prodigio, manibus ipsis, intra moenta comparabitur, &c. In quibus profecto grauis est, & heroicus, ad excitandam laetitiam motus. Videas enim tripudiarum gaudium oratorem, muros vero, & ipsos urbis parietes, grauissimo antea terrore perculsos, (sicut olim ad Amphionis lyram lapides), vehementer exultare.

Consequens affectus, qui pompas, & ludos decet, minus quidem habet grauitatis, sed plurimum festiuitatis. Deceptus est autem

ex Panegyriste Maximiniani Imperatoris.

Panegyri max.

De te igitur, Caesar inuicte, hodiernae gratulationis exordium ducimus, ille vestrae maiestatis ortus, isto quo illuxit auspicio, veris illustrior, cui dies serenus, atque ut celebrantes sensimus, ultra rationem temporis, Sol aestiuus incaluit, augustiore fulgens luminis claritate, quam cum originem mundi nascentis animauit. Siquidem tunc, inter illa rerum tenera primordia, moderatus dicitur ne noceret, nunc ardentior, ne maiestate vestra videretur obscurior. O felix, beatusque ver, nouo partu, iam non amoenitate florum, nec viriditate segetum, nec gemmis vitium, nec ipsis tantum fauonijs, & luce serenata laetum, atque venerabile, quantum ortu Caesarum Maximorum. O tempus, quo merito quondam omnia nata esse credatur, cum eodem nunc confirmata esse videantur. O Calenda Martia, sicut olim annorum voluentium, ita nunc aeternorum auspices Imperatorum.

Sed omissis exclamationibus, praecleara est quoque laetiae excitandae ratio, cum res per se hilaris, & laeta, quales sunt pompae, supplicationes, triumphus, ingressus regum, & amplissimorum virorum in ciuitates, populi occursum, acclamationes, encomia, & panegyres describuntur. Obijciuntur tunc cogitationi corona, flores, odoramenta, aurum, argentum, pictae vestes, chori delicatissimi musicorum, collucentium facium globi, & caetera id genus, quae vernanti oratione explicata, necessario laetitiam ingenerant. Num tota florida est, & laeta, haec D. Gregorij oratio, qua ingressum magni illius Athanasij ad Alexandrinos, celebrat his verbis.

Πῶς ἂν παραστήσαμι τῶ λόγῳ, τὸ μέγα ἐκεῖνο θέαμα, Πηταμὸς ἦσαν εἰς ποιετὸς δὲ ἦν ἄρα καὶ τὸν Νῆλον εἰπῶν τὸν χρυσοφόρον ὄντως καὶ εὐσταχῶ, ἐμπωλιν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν Χαμῆν βροντα, ἡμερησίαν δὲ ὄνομα καὶ περαιτέρω. δότε μοι μικρὸν ἐλ. ὁ ἴσοφῆσαι τῷ δὲ γήματι. ἐκεῖσε γὰρ φείμι, καὶ οὐδὲ ἀπὸ αὐτῶν τῶν λόγων τ. τελετῆς ἐκείνης βροδίου. πᾶσι μὲν ἦ γεν αὐτῶν, καὶ μὴ μοι τῆς ἀπονοίας μέμνηθε, ὡς μικρὸν τῶν ἐμῶν ἡ-

D. Greg. orat. in Athanasium pag. 391.

Quoniam vero modo spectaculi illius magnitudinem oratione referre queam? Fluuius vnus omnes erant. Nilum etiam Poeta quippiam diceret, illum, inquam, vere aurissimum, & spicis vberem, ab urbe ad Chateum retroacto cursu fluentem, diei vnus itinere, atque eo amplius. Liceat mihi per vos, quaeso, paulum adhuc in hac narratione lasciuire. Illic enim animus versatur, nec sermonem ab ea solenitate reuocare facile possum. Pullus ipsum vhebat (ac peto a vobis, ne

me

Ἐπὶ τῷ πᾶσι ἐκεῖν, εἴτ' οὖν ἐξ ἐθνῶν λαός, ὃν εὖ ποιῶν ἠπείλει τῶν τ' ἀγνοίας δεσφύλιόμοιοι, εἰ τέτι ἀλλοβέλιται παραδελῶν ὁ λόγος. κλάδοι δ' αὐτῶν ὑποδέχονται, καὶ σφύσεις ἱματίων πολυανθῶν καὶ ποικίλων προφύπτεμένων τὴ καὶ ὑποφύπτεμένων. Ἐταδθα μόνον ἀτιμαδέντων τῶ ὑψηλοῦ καὶ πολυτελοῦς καὶ τὸ ἴσον μὴ ἔχοντες, εἰκῶν καὶ αὐτῆ τῆς ὁπιδήμιας Χριστοῦ, καὶ οἱ προβόαντες καὶ προχερσεύοντες. πλὴν ἔστι αὐτῶν δὲ μόνον τὸ εὐφημοῦ μὴ, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γλώσσα σύμφωνος καὶ ἀντιβέτου, νικαῖν ἀλλήλους ἐπιγομένους. εἰ κατὰ λεγῶν χρότους πανδήμους, καὶ μύρα μὴ ἐκχύσεις καὶ παννοχίδας, καὶ πᾶσαν φωτὶ κατασφραπισμένον τὴν πόλιν, καὶ δημοσίως ἐπιστάσεις καὶ οἰκιδίας, καὶ ὅσοις αἱ πόλεις τὸ φαιδρὸν ἐπιστημαίνουσι, ἀ τότε μεθ' ὑπερβαλῆς ἐκείνου καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ἐχαρίζοντο, οὕτω τῶν αὐτῆ πόλιν ὑδαυμάσι ἐκεῖν καὶ μετὰ τοιαύτης κατακαμβάνει τ' πανηγυρέως.

me audaciae accusetis) non secus ferè ac Iesum meum pullus ille: siue Gentilis populus, quem ignorantiae vineulis solum per commodè conscendit, siue quid aliud nobis hoc sermone designetur. Hoc vnum interfuit, quod Christū rami susceperunt, & variis indumenta, multipliciq; florum genere constitata, ante ipsum proiecta sunt: excelsa autē, & magnifico viro Athanasio nihil tale factū est. In eoque vno, impares honoris partes habuit. Iam hic quoque aduentus Christi expressam imaginem videre licet, quod erant etiam, qui præeundo clamarent, ac chorum agerent: nisi quòd non puerilis duntaxat turba, faustis illum acclamationibus excipiebat, verum etiam omnis lingua concurs, & aduersaria hominum sese mutuò superare contendit. Nam quid publicos plausus commotorem, & vnguentorum profusiones, & totam urbem lumine coruscantem, publica item, & priuata conuiuia, ceteraque, per quas urbes lætitiæ, atque hilaritatis argumenta edunt, quæ tum illi amplissimè, & supra, quàm credi queat, conferebantur? Sic vir eximius, ac cum tali pompa, & celebritate, ciuitatem suam ingreditur.

*Affectus
lacrima
caelis.*

Habent, & orationes sacrae, suos lætitiæ affectus, & illos quidem graues, & vehementes, quos à rerum diuinarum splendore, maiestate, & iucunditate hauriunt. Quo enim gaudio delibutus hæc dicit Augustinus?

*August.
serm. 136.
de temp.*

Non quæo, fratres charissimi, quod mente concipio, ore proferre, & cordis mei lætitiæ linguam non explicat. Hoc autem non solum ego patior, qui cupio narrare, quæ sentio, sed etiam mecum vos patimini, plus exultantes in conscientia, quam eloquio proferentes. Videtur enim mihi hæc dies, cæteris diebus esse lucidior, Sol mundo clarior illuxisse, astra quoque omnia, vel elementa lætari, & quæ patiente Domino proprium lumen retraxerant, & noluerant creatorum suum aspiceret crucifixum, ecce nunc victorem illum, & ab inferis resurgentem, nouo claritatis suæ venerantur obsequio.

*Hilarius
homil. 6. in
Pascha.*

Quid Hilarius: quam acutè eandem lætitiæ pingit. Exulta cælum, & lætare terra. Dies ista amplius ex sepulchro radiat, quam de Sole refulsit. Quæ infernus, quia resolutus est: gaudeat quia visitatus est: exultet quia i-

gnaram lucem post sæcula longa vidit, & in profunda noctis caligine respicit. Opulchra lux, quæ de candido cæli fastigio promicasti, & interfluenta purpurea, sedentes in tenebris, & umbra mortis subita claritate viscasti, vel vestisti. Confestim igitur æterna nox inferorum, Christo descendente respanduit: siluit stridor ille lugentium, & catenarum disrupta ceciderunt vincula damnatorum. Attonita mentis obstupere tortores, omnis simul impia officina contremuit, cum Christum repentè in suis sedibus vidit. Et hic Nazianzeni affectus, num gaudio subsultans ferri videretur cum ait.

Χριστός γινώσθαι, &c.

Christus gignitur: glorificat. Christus è Gregori cælo: obuiam prodite. Christus in terra: sub Nazianzi. sidere. Cantate Domino omnis terra. Atque oras. 37. vt hæc duo in vnum contraham. Lætentur cæli, & exultet terra, propter cælestem, ac posseam terrestrem. Christus in carne: tremore, & gaudio exultate, tremore, propter peccatum, gaudio propter spem. Christus ex Virgine, Mulieres virginitatem colite, vt Christi matres.

matres sitis. Quis eum, qui à principio est, nō adorat? Quis eum, qui postremus est, non laudat, ac celebrat? Rursus tenebræ soluuntur, rursus lux creatur, rursus Aegyptus tenebris vexatur, rursus Israel per columnam illuminatur. Populusque in ignorantia tenebris sedet, magnam cognitionis, & scientiæ lucem inspiciat. Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua. Litera cedit, spiritus superat, vmbra prætereunt, veritas ingreditur, &c.

D. Chryst. in epist. ad Rō. bom. 32.
At Chrystostomus non iam cernere futura, nūm extra se rapi, nūm totus lætitia perfundi videtur, cum hæc de SS. Apostolis perorat.

Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus, considerate, & horrete, quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet repente ex theca illa, cum Petro resurgētem, in occursum Domini sursum ferri. Qualem rosam Christo mittet Roma? Qualibus coronis duabus vrbs ista splendescit? Quibus catenis plane aurcis cincta est? quales habet fontes? Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi sepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Christo decrant adimplentis; stigmata illius prædicationem Euangelij vbique seminantis? puluerem, inquam, oris illius, per quod Christus loquutus est, per quod lux emicuit, quouis fulgure clarior, & vox exiit dæmonibus, quouis tonitru æribilior.

Referta sunt istis affectibus Patrum scripta, maxime, vbi diuina salutis nostræ mysteria, aut futuræ vitæ commoda percensent. Adhibent etiam nonnunquam honesta blâdimenta, ad auditores grauiter, & suauiter permulcendos, quales sunt apud D. Greg. Nazianzenum, & D. Chrystost. nobilissimæ veris, & mundi descriptiones, quibus in sacris concionibus opportune vsi sunt, vt postea dicturi sumus.

Spes.

Germana est lætitiæ spes, quæ circa bonū futurum versatur, motus plane blandissimus, cuius miseri suauitate deliniti recreantur, languentes excitantur, incalescunt frigidi, mortui pene reuiuiscunt. Nihil ferme hoc motu frequentius habent oratores, dum hortari, consolari, impellere animos student, quod facilius quidem præstant, quam cetera, nam iucundissima est spei persuasio, & nihil ferè adeo leue, ac minutum, ad quod credula ingenia non adhærescant.

Iucundissima est spei persuasio.

Animaduerti autem oportet nonnullorum errorem, qui ad spei motus excitandos ijs vtuntur rebus, quibus cupiditas, & amor irritari, spes autem minimè fulciri possit. Quod enim res sit præclara, spectabilis, fructuosa, nihil ad sperandum facit, quanquam magnas ingerat amoris faces. Quid igitur spem format, & sustentat? adminicula sunt, & subsidia, quæ ad rem obrinendam plurimum valent: qualia sunt in genere, rem fieri posse, factum esse aliquādo quid simile in pari causa, credibile esse futurum hoc tempore, hoc loco hoc negotio: deinde per singula discurrens orator, exponit certa ad rem efficiendam præsidia, vt ad bellum gerendum pecuniam, milites, arma, machinas, commeatu, ad magistratum, & dignitatem obrinendam, fauorem, & beneuolentiam ciuium, gratiosos amicos, bene nummatum marsupium, & cætera id genus.

Is motus est ad spem compositus.

Iam enim non solum homines, sed etiam Deos immortales, ad temp. seruandam arbitror consensisse, siue enim prodigijs, atq; portentis Dij immortales nobis futura prædicunt: ita sunt apertè denunciata, vt illi pena, & libertas nobis appropinquet: siue tantus consensus omnium, sine impulsu Deorum esse non potuit, quid est, quod de cœlestium voluptate dubitare possimus, & cætera, quæ consequuntur. Simili modo Galgacus, apud Cornelium Tacit. ab adiumentis ad bellum necessarijs, suis terrorem minuit, & fiduciam instillat his verbis.

Citer. 4. Philipp.

Ne retreat vanus aspectus, & auri fulgor, atque argenti, quod neque tangit, neque vulnerat, in ipsa hostium acie inuenimus nostras manus. Agnoscent Britanni suam causam, recordabuntur Galli priorem libertatem, deferent illos ceteri Germani, tanquam nuper Vlsipij reliquerunt. Nec quicquam vltra formidinis, vacua castella, senum coloniæ, inter male parentes, & iniuste imperantes ægra municipia, & discordantia, &c.

Cornel. Tacit. in vita Agricola.

Præclaro artificio duo præstat, hostium vires minuens, suas verò exaggerans. Frequens est autem in eo genere à cœlestium fauore, auspicijs, omnibus, portentis bene sperandi materiam capere, quod religione flexibiles promptius animi ducantur. Quamobrem, & belli duces, ab omnibus plerumque etiam fictis, & conquisitis, apud histo-

2109

ricos sapissimè milites suos animant.

Dio 61.

Insigne exemplum est, apud Dionem lib. 62. Vbi Bunduca excellenti plane robore Herōina, Britannos suos ad bellum adversus R. P. incensa admodum oratione cohortata, postremo etiam leporem è gremio demisit, omnibus capiendi causis, qui cum prosperè processisset, universa multitudo lævis animis exclamavit. Illa autem ad Andrastem, Viraginū, opinor, & Martij operis Deam χάρην τε τοι έχω ὡ ἀνδράσι, καὶ προσεπικαλοῦμαι σε γυνῆ γυνάχῃ, &c. quæ omnia magnam fiduciam militibus indidit. Innumera sunt etiam argumenti exempla de quibus nihil attinet hic pluribus dicere. Cavendum est autem apud graves, & cordatos viros, levia quædam spei momenta, & vt aiunt, mera vigilantium insomnia proferre, quæ nihil addunt fiducia, sed risum potius, & contemptum pariunt. Quod indicavit Ciceronis ille iocus in Pompeianum, qui redintegrandum bellum esse aiebat, & bene sperandum, quod in castris Pompeij septem Aquilæ repertæ essent. Rectè moneres, inquit Cicero, si pugnandum esset nobis cum Graculis. Vbi vanis spei figmentis semel decepti sunt animi, difficilior postea tractantur, & pellicuntur.

De metu.

CAPVT XXII.

Metus dicitur di-
m. satelles.

Oppositus est fiducia metus, dirus quidam tortor, & satelles, quo meticulosæ animæ grauissimè vexantur. Est enim animi cōcussio in expectatione mali, quæ plus aliquando officit, quam ipsius mali præsentia. Siquidem multos impendentium malorum formidine, & opinione exanimatos esse constat. Vfus est huius motus, cum ab insituito aliquo, vel consilio, vel opere deterrendi sunt animi, nec satis bonorum illecebra capiuntur; Tunc enim malorum metus necessario incutiendus est.

Plurimum autem iuuat oratorem, natura, constitutioque corporis eius, cui metum cupit inurere. Plerique enim sunt adeo meticulosi, vt frondium instar, ad leuissimum quemque ventum impullum contremiscant.

Qui meti
vicioli.

Tales sunt à natura, qui parum calidi sanguinis habent circa cor diffusum, qui se atra

bile macerant, alacritatemque, & vigorem in dies extinguunt, qui obscura vitæ, & meticulosæ institutioni assueuerunt, qui se, & alios tenerrimè diligunt. Ijs enim timeant, quos amant necesse est. Ad hæc, timoribus facilius pulsantur prudentes, & considerati, qui pericu a longius prouident, nisi ea sint, quibus se facile expedire posse credant. Item improbi, conscientia terroribus exagitati; & ad omnia (vt aiunt) fulgura exi allefcetes: Par est enim mullos timere, qui multis segetem timendi præbent, nisi eos, à quibus male timeantur, imbecillimos putent. Apud ingenia mollia, & natura mericulosa, facilius est excitare terrorem, dura, & versuta, nunquam, nisi magnis commouentur rebus.

Tria autem sunt genera, vt animaduertit Aristoteles, rerum metuendarum. *Res metuenda.*

Vnum earum, quæ interimunt, vt fulmina, incendia, eluisiones, ferarum impetus, hostium concursiones.

Alterum earum, quæ magnam molestiam afferunt, vt amissiones parentum, coniugum, liberorum, fratrum; fortunarum, igit omnia, carcer, exilium.

Tertium earum, quæ signa sunt rerum eiusmodi, & certius indicant periculum. In quo etiam genere portenta, & prodigia, quæ præter communem rerum cursum accidunt, grauissimos terrores inurere peccatoribus solent. Neque verè satis est mala esse, ad deterrendum proposita, nisi enim ea proximum damnum minentur, non æque facile commouere valent. Tiuentur enim non omnes, qui nocere possunt, sed qui cum possint, velint, & eum velint, promptissime faciant. Maxime verò vbi, qui læsi sunt armatam habent potentiam, sunt que ipsi iniusti, & contumeliam suo iudicio perpessi, qui que timorem faciendum, aut habendum decreuerint, tum formidolosi cuique prudenti redduntur.

Industria conceitandi timoris prima est, *Industria timoris excitandi.* nosse quid quisque amet, hac enim pungendus est, qua diligit, hic vis acrior, hic tenuis mollior est, sic ambizioso, honoru iactura. Auaro, pecuniarum amissio; amatori, deliciarum creptio; proponitur.

II. Res, quæ merito timeri possunt, & ex ijs emergentes casus, graui oratione sunt proponendi, vt pene ipsis subijciantur oculis.

Qui quò plures, & atrociores fuerint.